

ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ενσωμάτωση ή η Ένταξη των θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας στον τομέα της εκπαίδευσης αποτελεί ζωτικό μέρος της δημιουργίας μιας κουλτούρας πρόληψης σε κάθε κοινωνία. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία περιλαμβάνει σύσταση όπως η εκπαίδευση αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος του σχολικού προγράμματος, είτε με σκοπό την καλύτερη ενημέρωση για το πρόβλημα ή ως επαγγελματικό θέμα από μόνο του.

Στην Κοινοτική Στρατηγική για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία 2002-2006 αναφέρεται ότι μια πραγματική παιδεία της πρόληψης απαιτεί τη βελτίωση της γνώσης των κινδύνων και περιλαμβάνει την εκπαίδευση και κατάρτιση στα θέματα Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία (ευαισθητοποίηση μέσα από τα προγράμματα των σχολείων, διδασκαλία σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και συνεχή επαγγελματική κατάρτιση των εργοδοτών και των εργοδοτούμενων).

Στην Κοινοτική Στρατηγική για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία 2007-2012 τονίζεται ότι η νομοθεσία μπορεί να επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά. Όμως μια Στρατηγική με στόχο την προώθηση μιας νοοτροπίας πρόληψης πρέπει να αγκαλιάσει όλα τα τμήματα της κοινωνίας και να πάει πέρα από το χώρο εργασίας και στον ενεργό πληθυσμό. Θα πρέπει να συμβάλει στη δημιουργία μιας γενικής κουλτούρας που υπολογίζει την προστασία της ασφάλειας και της υγείας καθώς και την πρόληψη των κινδύνων.

Παράλληλα, στη Διακήρυξη της Ρώμης για ενσωμάτωση της διάστασης της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, που ανακοίνωσε η Ιταλική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Οκτώβριο του 2003, μεταξύ των πολλών συστάσεων υπογραμμίζεται η ανάγκη ύπαρξης ποσοτικών και ποσοτικών στόχων για την προετοιμασία των παιδιών και των νέων για την επαγγελματική ζωή και για τη βελτίωση των σχολείων και άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως χώρων εργασίας. Η Διακήρυξη καλεί τους ευρωπαϊκούς ενδιαφερόμενους φορείς, όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κοινωνικών Υποθέσεων, τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους, να ενεργήσουν από κοινού για την αντιμετώπιση του θέματος.

ΤΡΟΠΟΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα σε όλη την Ευρώπη, τα οποία αναφέρονται την αποτελεσματική «ενσωμάτωση» της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας στην εκπαίδευση. Στα παραδείγματα αυτά περιλαμβάνονται προγράμματα με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία. Από τα παραδείγματα αυτά προκύπτει ότι:

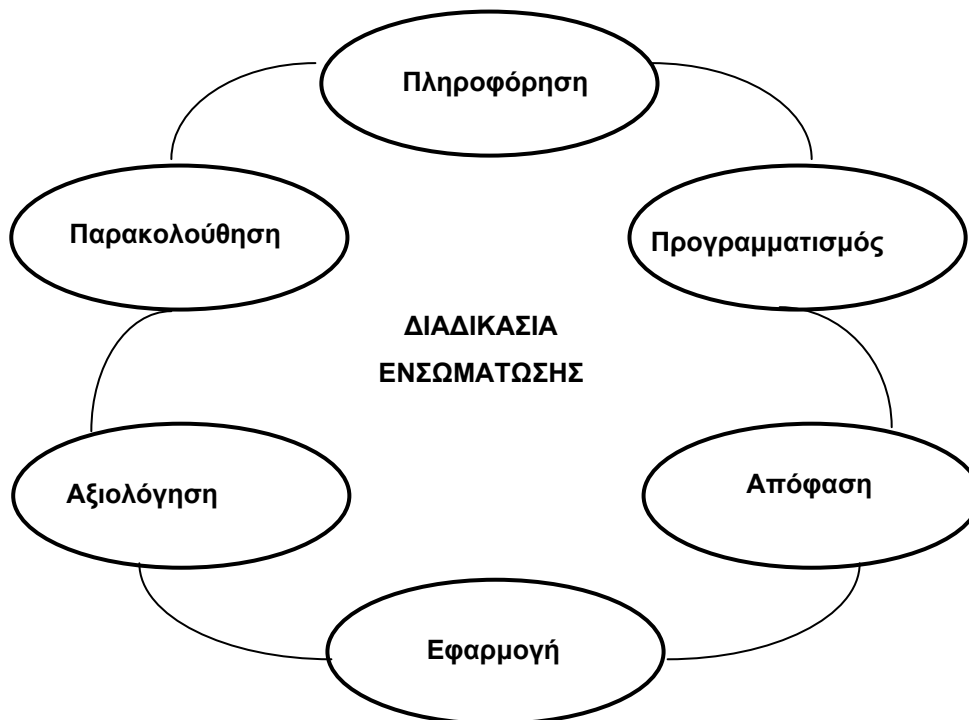
- τα προγράμματα που απευθύνονται σε παιδιά πρέπει να αξιοποιούν τη φαντασία και το παιχνίδι,
- τα προγράμματα μπορούν να αξιοποιούν το περιβάλλον των παιδιών για την άντληση παραδειγμάτων κινδύνου, ενδεχομένως με τη συμμετοχή των γονέων στη διαδικασία,
- η Επαγγελματική Ασφάλεια και Υγεία μπορεί να ενσωματώνεται στη διδασκαλία άλλων μαθημάτων ή να διδάσκεται ανεξάρτητα,
- η διδασκαλία των θεμάτων αυτών θα πρέπει να ξεκινά από την αρχικά στάδια της εκπαίδευσης των παιδιών,
- στην εκμάθηση της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας ως δεξιότητας απαραίτητης για τη ζωή πρέπει να συνεργάζονται οι διδάσκοντες με τους εργοδότες, τους εργαζομένους και τους εκπροσώπους τους, τους γονείς και μαθητές, καθώς και με τους επαγγελματίες από τον χώρο της υγείας και της ασφάλειας,
- η εκπαίδευση στην Επαγγελματική Ασφάλεια και Υγεία πρέπει να συνδυάζει θεωρία και πράξη,
- οι διδάσκοντες και οι εκπαιδευτές πρέπει να είναι καταρτισμένοι στην εκπαίδευση σε θέματα κινδύνων, ενώ επίσης πρέπει να τους παρέχονται κατάλληλα εκπαιδευτικά μέσα για να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Υπογραμμίζεται ότι καθώς τα παραδείγματα που παρουσιάζονται αφορούν διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης, διαφορετικούς φορείς υλοποίησης και διαφορετικούς εταίρους (συμμετέχοντες παράγοντες), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία τα ταξινομεί σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με την ακολουθούμενη προσέγγιση: **ολιστική προσέγγιση, προσέγγιση προγράμματος σπουδών, προσέγγιση περιβάλλοντος εργασίας.**

- α) Τα παραδείγματα που υιοθετούν την **ολιστική προσέγγιση** βασίζονται σε μια περισσότερο εκτενή αντίληψη σχετικά με την ασφάλεια και την υγεία, όπου συμπεριλαμβάνονται η διάσταση της σωματικής, της ψυχικής και της κοινωνικής ευεξίας (well-being). Επιπρόσθετα, εστιάζονται σε μια σφαιρική θεώρηση του σχολικού περιβάλλοντος, όπου συμπεριλαμβάνονται η «σχολική κουλτούρα», το μαθησιακό περιβάλλον (μαθητές) και το εργασιακό περιβάλλον (εκπαιδευτικοί).
- β) Τα παραδείγματα που υιοθετούν την **προσέγγιση που βασίζεται στο πρόγραμμα σπουδών** - όπου επιδιώκεται η ενσωμάτωση της ασφάλειας και της υγείας στο περιεχόμενο του σχολικού προγράμματος (διδακτέα ύλη), δεν περιορίζουν το θέμα σε ένα μόνο γνωστικό αντικείμενο. Υποστηρίζουν την ενσωμάτωση της ασφάλειας και της υγείας ως ένα θεματικό αντικείμενο οριζόντιας δράσης στο σύνολο του προγράμματος σπουδών, με άλλα λόγια σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και σε πολλά και διαφορετικά γνωστικά πεδία (π.χ. γλώσσες, φιλολογία, κ.λπ.).
- γ) Τα παραδείγματα που υιοθετούν την **προσέγγιση που βασίζεται στο περιβάλλον εργασίας** εστιάζουν στη μετάβαση από το σχολείο στο περιβάλλον των διαφόρων χώρων εργασίας, με άλλα λόγια προετοιμάζουν τους μαθητές να αναλάβουν υπευθυνότητες σχετικά με τα ζητήματα ασφάλειας και υγείας στο πραγματικό εργασιακό περιβάλλον, ή τους ευαισθητοποιούν σχετικά με τους κινδύνους που θα αντιμετωπίσουν στο μέλλον ως εργαζόμενοι εν γένει ή ειδικότερα σε ένα συγκεκριμένο κλάδο επαγγελματικής δραστηριότητας.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία έχει αναπτύξει ένα πρότυπο μοντέλο, όπου περιγράφονται αναλυτικά οι βασικοί παράγοντες που διασφαλίζουν μια πετυχημένη διαδικασία ενσωμάτωσης των αρχών της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας.

Η ανάπτυξη του προτεινόμενου μοντέλου βασίστηκε στην ανάλυση μιας διαδικασίας που εξελίσσεται σε έξι διακριτά στάδια και αφορά στην «ενσωμάτωση» της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας στην εκπαίδευση. Τα βήματα αυτής της διαδικασίας προέρχονται από ένα άλλο μοντέλο που χρησιμοποιείται συχνά στην περίπτωση διαχείρισης της ποιότητας καθώς επίσης και για την οργάνωση προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Τα έξι αυτά βήματα, δηλ.

- πληροφόρηση,
- προγραμματισμός,
- απόφαση,
- υλοποίηση,
- αξιολόγηση και
- παρακολούθηση

συνδέονται μεταξύ τους με μια λογική σειρά. Η τήρηση των βημάτων αυτών αναμένεται να βελτιώσει την ποιότητα της διαδικασίας ενσωμάτωσης και τα αποτελέσματά της.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά τα έξι βήματα της προτεινόμενης διαδικασίας:

Συνοπτική περιγραφή των έξι βημάτων :

Βήμα 1: Πληροφόρηση

Προτού ξεκινήσει ένα σχετικό πρόγραμμα, πρέπει να συλλεγούν όλες οι αναγκαίες πληροφορίες, π.χ. αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τα ατυχήματα που αφορούν παιδιά και νέους, δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των μαθημάτων για την ασφάλεια που αποτελούν αντικείμενο διδασκαλίας στα σχολεία ή δεδομένα σχετικά με τις συνθήκες εργασίας στα σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επίσης, πρέπει να εξετασθούν οι εμπειρίες από παρόμοια προγράμματα.

Βήμα 2: Προγραμματισμός

Πρέπει να αποσαφηνίζεται εκ των προτέρων ποιοι παράγοντες πρέπει να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα για την υποστήριξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης. Στο πρόγραμμα μπορούν να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες δομές και η διαθέσιμη εμπειρία, π.χ. δίκτυα για την προαγωγή της υγείας, συνεργασία με αρχές υπεύθυνες για την ασφάλεια και την υγεία καθώς και με τα ιδρύματα κατάρτισης που αυτές διαθέτουν. Στο βήμα αυτό πρέπει επίσης να εξετασθεί το θέμα της χρηματοδότησης.

Βήμα 3: Απόφαση

Τα δύο πρώτα βήματα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί προτού ληφθεί οποιαδήποτε απόφαση για τη διενέργεια πιλοτικής μελέτης όσον αφορά την εφαρμογή του προγράμματος. Στο στάδιο αυτό, πρέπει να καθορισθούν ο γενικός στόχος του προγράμματος και οι επιχειρησιακοί στόχοι. Επίσης πρέπει να περιγραφούν, στο πλαίσιο ενός σχεδίου δράσης, οι προθεσμίες και οι αρμοδιότητες.

Βήμα 4: Υλοποίηση

Πρόκειται για το στάδιο εφαρμογής του προγράμματος. Η επιτυχία της διαδικασίας ενσωμάτωσης πιθανότατα θα εξαρτηθεί από τους ακόλουθους παράγοντες: την αναγνώριση της ασφάλειας και της υγείας ως αναπόσπαστου μέρους της διά βίου μάθησης, την ευρεία αντίληψη της ασφάλειας και της υγείας, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας, την άμεση σχέση των εκπαιδευτικών μέτρων με τον χώρο εργασίας και τη συμμετοχή έμπειρων εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη του προγράμματος και του υλικού του.

Βήμα 5: Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας. Πρέπει να συνοδεύει και να βελτιώνει τη διαδικασία ενσωμάτωσης. Επιπλέον, τα αποτελέσματα του προγράμματος πρέπει να αξιολογηθούν όσον αφορά τη βιωσιμότητά τους και τη μεταβιβασιμότητά τους σε άλλα ιδρύματα και άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Βήμα 6: Παρακολούθηση

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος πρέπει να εκπονηθεί ένα σχέδιο προώθησης-προβολής καθώς επίσης και να εξετασθούν οι δυνατότητες παρακολούθησης της υλοποίησης του προγράμματος.

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Αποστολή του Τμήματος Επιθεώρησης Εργασίας είναι κύρια η διαρκής και σταθερή βελτίωση των επιπέδων ασφάλειας και υγείας στους χώρους εργασίας.

Η στρατηγική που ακολουθεί το Τμήμα για υλοποίηση της αποστολής του έχει τις πιο κάτω συνιστώσες:

- Ύπαρξη κατάλληλου θεσμικού πλαισίου.
- Ύπαρξη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου.
- Λειτουργία κατάλληλου συστήματος επιθεώρησης.
- Προώθηση της πρόληψης μέσω διαφώτισης, ενημέρωσης, κατάρτισης.
- Ενσωμάτωση των θεμάτων με τα οποία ασχολείται σε άλλους τομείς πολιτικής, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η γεωργία, το περιβάλλον, οι μεταφορές κλπ.
- Ενθάρρυνση της προόδου και της έρευνας.
- Στενή συνεργασία με τους Κοινωνικούς Εταίρους και άλλους φορείς.

Η ένταξη των θεμάτων ασφάλειας και υγείας στο Δημόσιο Εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου αναμένεται να συμβάλει στην ανάπτυξη στον κάθε μαθητή, αυριανό εργοδότη και εργαζόμενο, κατάλληλης **συνείδησης (κουλτούρας) ασφάλειας και υγείας**.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό και υιοθετώντας τις αρχές της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία 2002 – 2006, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού προχώρησε στην ετοιμασία **Μελέτης**, περί το τέλος του 2004, μέσω οίκου Συμβούλων, για την ένταξη των θεμάτων ασφάλειας και υγείας στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου.

Ο οίκος Συμβούλων που ανέλαβε την εκπόνηση της μελέτης, αφού ερεύνησε την κατάσταση που επικρατεί εκτός Κύπρου (Εξωτερικό Περιβάλλον), είχε σχετική διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα και επηρεαζόμενα μέρη στην Κύπρο (Εσωτερικό Περιβάλλον) και κατέληξε σε συγκεκριμένες εισηγήσεις για τη μεθοδολογία της ένταξης των θεμάτων αυτών σε όλες τις βαθμίδες του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος, που περιλαμβάνει την Προδημοτική, τη Δημοτική, τη Γυμνασιακή, τη Λυκειακή και την Τεχνική Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η Μελέτη κατέδειξε ότι η πλέον πρόσφορη μεθοδολογία ένταξης των θεμάτων ασφάλειας και υγείας είναι αυτή της **Διαθεματικής Προσέγγισης**, έτσι ώστε να μην επηρεάζεται η υφιστάμενη δομή του αναλυτικού εκπαιδευτικού προγράμματος.

Το τελικό εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί, απαρτίζεται από 160 καρτέλες δραστηριοτήτων και έχει χωριστεί σε τρία μέρη: τα σχέδια μαθημάτων που απευθύνονται στον εκπαιδευτικό, τα μαθήματα που χρησιμοποιεί ο μαθητής/ η μαθήτρια και το υποστηρικτικό υλικό για τον εκπαιδευτικό και τον εκπαιδευόμενο.

Στα σχέδια μαθημάτων που προτείνονται στον/στην εκπαιδευτικό για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης παρουσιάζονται το είδος της δραστηριότητας, οι στόχοι στους οποίους αυτή αποσκοπεί, το λεξιλόγιο που συνάδει με την προτεινόμενη δραστηριότητα, η εφόρμηση (δηλαδή μια σύντομη περιγραφή της), η μεθόδευση της πρακτικής εργασίας βήμα – βήμα, το απαιτούμενο διδακτικό υλικό, η δυνατότητα περαιτέρω εμβάθυνσης στη σκέψη του παιδιού για την ασφάλεια και την υγεία και τέλος, η διαδικασία αξιολόγησης των γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν από τα παιδιά με την ολοκλήρωση της εκάστοτε δραστηριότητας.

Τα σχέδια μαθημάτων που προτείνονται στα παιδιά έχουν ακολουθήσει την ίδια δομή για λόγους καλύτερης οργάνωσης του υλικού. Μια μόνη διαφοροποίηση εντοπίζεται στην προδημοτική και στη δημοτική βαθμίδα ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποιείται κατά την περιγραφή της δραστηριότητας, με στόχο τη δεκτικότερη πρόσληψή της από τα παιδιά.

Το υποστηρικτικό υλικό λαμβάνει ποικίλες μορφές, ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης και το είδος της δραστηριότητας. Φωτογραφίες, εικόνες, κρυπτόλεξα, επιτραπέζια παιχνίδια, εικονογραφημένες ιστορίες, ειδική προτεινόμενη βιβλιογραφία, ιστοσελίδες για την ασφάλεια και την υγεία, γραπτά δοκίμια ανά θεματική ενότητα, ποικίλα διδακτικά υλικά συνθέτουν μια διαφοροποιημένη πρώτη ύλη που αναμένει τη δημιουργική κοινή δράση δασκάλου – μαθητή για ν' αναπνεύσει.

Η ένταξη των θεμάτων ασφάλειας και υγείας στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2006.

Με στόχο την υλοποίηση της ένταξης των θεμάτων ασφάλειας και υγείας στο εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου πραγματοποιήθηκαν μέχρι σήμερα οι ακόλουθες δράσεις:

1. Το Τμήμα Επιθεώρησης Εργασίας προχώρησε στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών που θα συμβάλουν στα εκπαιδευτικά προγράμματα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου
2. Πραγματοποιήθηκε Σεμινάριο για τους Επιθεωρητές όλων των βαθμίδων της δημόσιας εκπαίδευσης
3. Έχουν ενταχθεί στα προγράμματα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, προαιρετικά Σεμινάρια για εκπαιδευτικούς διάρκειας 13 ωρών για την ασφάλεια και υγεία στην εργασία

4. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού εξαγγέλλονται κάθε χρόνο δύο Διαγωνισμοί που αφορούν την Εκπαίδευση
- Διαγωνισμός Αφίσας και
  - Διαγωνισμός Σχολικών Παραδειγμάτων Καλής Πρακτικής

Προγραμματιζόμενες δράσεις

1. Έχει διαπιστωθεί ότι, όπως σε κάθε περίπτωση, έτσι και στο επίπεδο της σχολικής μονάδας, οι αποφάσεις για αλλαγές λαμβάνονται από την ηγεσία. Για το λόγο αυτό προγραμματίζεται η πραγματοποίηση Σεμιναρίων για Διευθυντές/Βοηθούς Διευθυντές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, ξεχωριστά για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης (Προδημοτικής/Δημοτικής, Γυμνασιακής και Λυκειακής) σε όλες της επαρχίες με στόχο την ευαισθητοποίηση τους προκειμένου να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες στους εκπαιδευτικούς.
2. Στη διάρκεια των προαιρετικών Σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς, τους ζητείται να υποβάλουν εισηγήσεις για βελτίωση των παρεμβάσεων που προβλέπονται από τη μελέτη με στόχο οι ιδέες των ίδιων των εκπαιδευτικών να ενσωματωθούν στις διδακτικές παρεμβάσεις.
3. Ο διορισμός αρμόδιων προσώπων εντός των σχολικών μονάδων με στόχο τη συλλογή στοιχείων για το ποσοστό επίτευξης του στόχου εφόσον το θέμα συμφωνηθεί μεταξύ των δύο Υπουργείων.

Δυσκολίες που εντοπίστηκαν

1. Η πρώτη δυσκολία που εντοπίστηκε αφορά την πληθώρα των εγκυκλίων που φτάνουν στις σχολικές μονάδες και που πολλές από αυτές αφορούν ανάγκες παρέμβασης στη διδακτέα ύλη. Επομένως οι νέες εγκύκλιοι που αφορούσαν την Ενσωμάτωση των θεμάτων Ασφάλειας και Υγείας αντιμετωπίστηκαν με χαμηλό ενδιαφέρον από τους εκπαιδευτικούς.
2. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που βρίσκεται σε εξέλιξη στην Κύπρο στο παρόν στάδιο επιβραδύνει τις δράσεις που προγραμματίστηκαν.
3. Η αντίδραση των εκπαιδευτικών στην αλλαγή και στην εισαγωγή νέων διαδικασιών/προγραμμάτων
4. Η φυσιολογική ανυπαρξία άμεσων και εμφανών αποτελεσμάτων από τις αλλαγές που προωθούνται αφού η ανάπτυξη της κουλτούρας είναι κάτι που αναπτύσσεται σταδιακά και σε βάθος χρόνου.

Γιαννούλα Θεοδουλίδου
Ανώτερη Επιθεωρήτρια Εργασίας
Τμήμα Επιθεώρησης Εργασίας